

การสร้าง “ชุมชนสันติสุข” ในวรรณกรรมเรื่องอาณาจักรแห่งหัวใจ

Creating a Peaceful Community in the Literature of the Kingdom of the Heart

อามานี จะปะกียา^{1*} | Amani Chapakiya

พัชลินจ์ จินนุ่น² | Phatchalin Jeennoon

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย;

Faculty of Education, Thaksin University, Thailand

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย;

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Thailand

*Corresponding author email: amanikang33@gmail.com

Abstract

The academic article titled "Creating a 'Community of Peace' in the Literature of 'The Kingdom of the Heart'" aims to study the characteristics of a peaceful community and the components necessary for building such a community. The study found that the author conveys the concept of a peaceful community through both inner peace, also known as personal peace, and external peace, also known as social peace. In terms of the components for building a peaceful community, the author attempts to illustrate a peaceful community by creating diverse characters who seek a peaceful community and by constructing peaceful settings where members of the community can coexist harmoniously.

Keywords: Peaceful Communities, Literature, Kingdom of the Heart

Received: August 9, 2023 Revised: November 24, 2023 Accepted: November 24, 2023

<https://doi.org/>

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การสร้าง “ชุมชนสันติสุข” ในวรรณกรรมเรื่องอาณาจักรแห่งหัวใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะชุมชนสันติสุขและองค์ประกอบการสร้างชุมชนสันติสุข ผลการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ถ่ายทอดชุมชนสันติสุขแบ่งเป็นลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน และลักษณะสันติสุขภายนอก (External peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม องค์ประกอบการสร้างชุมชนสันติสุข ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดให้เห็นถึงชุมชนสันติสุขที่ประกอบสร้างจากการสร้างตัวละครที่มีความหลากหลาย แสวงหาชุมชนสันติสุข การสร้างฉากแห่งสันติภาพที่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ให้เกิดขึ้นจริง

คำสำคัญ: ชุมชนสันติสุข, วรรณกรรม, อาณาจักรแห่งหัวใจ

บทนำ

ชุมชนสันติสุขเป็นชุมชนที่สื่อถึงคำว่า “สันติ” ซึ่งแปลว่า ความสงบ ความสงบสุข ตรงกับ พระไตรปิฎกที่ว่า “นตถิ สนติปริ สุขํ สุขยิ่งกว่าความสงบไม่มี” (ชนาภา ศรีวิสรณ์, 2563) เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงบระงับของกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การที่บุคคลหรือกลุ่มไม่ทะเลาะ แก่งแย่งและมุ่งร้าย ด้วยอำนาจของทิฐิหรือการยึดมั่นถือมั่น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557) นอกจากนั้นยังหมายถึงสันติสุขภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง ดังที่ ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะให้คำนิยามของคำว่าสันติสุขไว้ว่า “ชุมชนสันติสุข หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกันเป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน มีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมานสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี” (ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ, 2561) สันติสุขหรือสันติภาพย่อมเป็น

เอกภาพและความสอดคล้องประสาน กลมเกลียว และความยุติธรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคม และสันติที่แท้จริงจะเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคมก็คือ เป็นสภาพสังคมอันเป็นอุดมคติซึ่งมนุษย์ไม่ทำความรุนแรงต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสิ่งมีชีวิตและต่อธรรมชาติแวดล้อม ดังที่ ประเวศ วะสี (2559) กล่าวถึง หลักการของความอยู่เย็นเป็นสุข หรือสันติสุขว่า คือ ดุลยธรรมซึ่งหมายถึงการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกัน อันประกอบด้วย ดุลยภาพของกาย จิต สังคม และสิ่งแวดล้อม หรืออาจเรียกว่า เกิดความเป็นธรรมทางสังคม มีลักษณะเป็นองค์รวม

ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุขเป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรมดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นพื้นฐานชุมชน มีการพัฒนาความรู้ความสามารถจากความรู้เดิม ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือปรีชาญาณท้องถิ่นผสมผสานเข้ากับกลวิธีที่สำคัญในการพัฒนาอย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ รวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อย ๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคน โดยพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมานสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกันโดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถที่พึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ชนาภา ศรีวิสรณ์, 2563)

วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดชุมชนสันติสุขที่เป็นสังคมในอุดมคติ ชุมชนที่คนอยู่ร่วมกันพึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับ กุสุมา รักขมณี (2551) ที่กล่าวว่าวรรณกรรมมีบทบาทอย่างหนึ่งคือ แสดงความใฝ่ฝันของมนุษย์ซึ่งอยากมีสิ่งที่ไม่เป็นและอยากเป็นอย่างที่ไม่ได้เป็น ภาพชีวิตตามอุดมคติในวรรณกรรมจึงสะท้อนให้เราเห็นว่าสิ่งที่มีอยู่แล้วและสภาพที่เป็นอยู่แล้วเป็นเรื่องไม่น่าอภิมรณเพียงใด จึงต้องมีจินตนาการสร้างภาพใหม่ขึ้นมา แต่ผู้อ่านก็ต้องรู้เท่าทันด้วยว่าชีวิตตามความเป็นจริงนั้นเป็นอย่างไร เพื่อจะเผชิญปัญหา หาทางแก้ไข หรือยอมรับให้ได้ การอ่านวรรณกรรมไม่ใช่การหลีกเลี่ยงหนีจากปัญหาในชีวิต

จริงไปสู่โลกแห่งความไฝ่ฝันตามอุดมคติ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นวรรณกรรมก็จะเป็นเพียงยาหอมที่บำรุงจิตใจได้ชั่วคราวเท่านั้น แต่การอ่านวรรณกรรมคือความพยายามเข้าใจโลกมนุษย์ ภาพชีวิตตามอุดมคติเป็นประหนึ่งแรงจูงใจให้เราทำสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่างหาก

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง อาณาจักรแห่งหัวใจของอัสมาซิณี เป็นนามปากกาของ อัสมาเพชรรัตน์ ที่ผ่านการคัดเลือกโครงการประกวดรางวัลเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว และได้รับรางวัลรองชนะเลิศประเภทนวนิยาย ประจำปี 2551 อาณาจักรแห่งหัวใจได้ถ่ายทอดเรื่องราวจากสิ่งที่คิดและไฝ่ฝันที่อยากให้มีสถานที่อย่างอาณาจักรแห่งหัวใจนั้นจริง ๆ โดยมีแนวเรื่องเกี่ยวกับปัญหาเรื่องการยอมรับและไม่ยอมรับเปลี่ยนศาสนา เป็นเรื่องเล่าผ่านมุมมองของยาซีนหรือจักรภพ เด็กชายวัยรุ่นในครอบครัวมุสลิมในจังหวัดภาคเหนือของไทย พ่อของเขาเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามตั้งแต่วัยเด็กหลังจากรอดชีวิตจากภัยพิบัติน้ำป่าที่พัดพาครอบครัวสูญหายไปหมด ส่วนแม่ของเขาเมื่อเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม เมื่อมาแต่งงานกับพ่อ ยาซีนกับยามีละพี่สาวของเขาเกิดในครอบครัวมุสลิม และเติบโตในชุมชนมุสลิมเล็ก ๆ ท่ามกลางความแตกต่างในสังคม ความช่างสงสัยของเด็กชายทำให้ตั้งคำถามกับตนเองบ้างถามคนใกล้ชิดบ้างว่าแท้จริงแล้วอาณาจักรแห่งหัวใจ ซึ่งเป็นอาณาจักรที่ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้นเป็นอย่างไร

ชุมชนสันติสุข

ผู้ประพันธ์พยายามชี้ให้เห็นถึงลักษณะของชุมชนสันติสุขว่ามีลักษณะที่โดดเด่น คือ ลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน หมายถึง ความรู้สึกสภาวะที่สุข สงบเย็นภายในจิตใจ สอดคล้องกับ สุทิน นพเกตุ (2553) ทูตสันติภาพ ได้กล่าวในงานสนทนาสันติภาพสู่ต้นกล้าเยาวชนว่า ความสันติสุขส่วนบุคคล หรือสันติสุขในครอบครัว อันเกิดจากความรักที่บริสุทธิ์ ความรักที่เสียสละส่วนบุคคลโดยที่แท้จริง ด้วยการปลูกฝังสันติสุขในเรือนใจ จนกลายเป็น “เรือนเพาะชำเมล็ดพันธุ์ และต้นกล้าของสันติสุข และสันติภาพสากลของมวลมนุษยชาติ สันติสุข และสันติภาพ” จึงเป็นมรดกของ “ความรักที่แท้จริง” “ความเมตตา” ความพร้อมที่จะให้อภัย และความพร้อมที่จะให้ออกาสแก่เพื่อนมนุษย์ผู้หลงผิดอย่างปราศจากเงื่อนไข ซึ่งในเรื่องตัวละครก็สามารถมีความสุขด้วยตนเอง ตัวอย่าง จักรภพหรือยาซีนได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านสวนแล้วเกิดความสุขส่วนตัว ซึ่งก็คือการมีความสุขภายใน

จิตใจของตนเอง มีเสรีในการทำทุกสิ่งในอาณาจักรแห่งหัวใจที่ค้นพบด้วยตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...เราทุกคนอยู่ใน "อาณาจักรแห่งหัวใจ" ด้วยความสุข และมีเสรีในการทำทุกสิ่ง ลุงประจักษ์กับป้าแก้วไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ก้องเคยชวนผมไปด้วย เพื่อเรียนรู้และร่วมร้องเพลงกับพวกเขาในการสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า ผมทำตามอย่างรู้สึกสนุกสนานโดยไม่คิดแบ่งแยก ในขณะที่เดียวกันผมก็สอนก้องให้ทำละหมาด ซึ่งก้องเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว แม่ใส่บาตรทุกเช้าที่หน้าสวนท่านครวัดน้ำแม่เมตตาให้พ่อและเพียงผืนเสมอ บอกว่าเพื่อให้ดวงวิญญาณทั้งสองดวงได้ไปสู่สุคติ แม่เคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดใกล้ ๆ โรงเรียนเมื่อมีจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาพุทธ เมื่อกลับมาแม่ก็สวดมนต์และนั่งสมาธิ ผมเคยทำตามดูบ้างจากการเรียนรู้ในโรงเรียนเมื่อคุณครูนำพระภิกษุมาสอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงได้รู้ว่าการนั่งหลับตานิ่ง ๆ ช่วงเวลาหนึ่ง ทำให้จิตใจที่เคยวอกแวกเป็นหนึ่งเดียวได้และนั่นอาจเป็นอุบายที่ช่วยทำให้เราได้รับความสงบในจิตใจ...” (น.236)

“...ที่คิดว่ากฎของศาสนาต่าง ๆ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และเป็นสิ่งที่เราต้องนำมาวิเคราะห์หาคำตอบให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ไม่ทำแบบคิดเอาเอง มันเป็นเรื่องยาก แม้แต่ชาวพุทธเองก็ยังถือศีลห้ากันได้ครบน้อยมาก การพูดกันในวันนี้ของพวกเราเป็นเรื่องดี เพราะก่อให้เกิดปัญญา และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อให้เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ถ้าเกิดความเข้าใจกันได้ในทุกศาสนา ก็คงไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น...” (น.119)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าลักษณะแห่งสันติสุขภายใน หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน ภายในเรื่องคือสภาวะทางจิตใจและสังคมสมานฉันท์กลมเกลียว ไม่มีความแบ่งแยก ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพ ทั้งลุงประจักษ์กับป้าแก้วไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ก้องทำการละหมาดแม่ที่ไปปฏิบัติธรรมที่วัด การที่ผู้ผู้มองเห็นความสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อให้เคารพความคิดเห็นซึ่งกัน ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ สอดคล้องกับ สุชาติ เศรษฐมาลินี (2559) ที่ให้ความหมายถึงสันติภาพเชิงบวกในงานที่ศึกษาว่า เป็นสภาวะทางจิตใจและสังคมสมานฉันท์กลมเกลียว มีความยุติธรรม และเท่าเทียมกันและเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนความเห็นอกเห็นใจกันและกัน ในทาง

เดียวกันนักวิชาการหลายคน มองว่าสังคมที่มีสันติภาพเชิงบวกจะเป็นสถานะที่สังคมมีความสุข ปราศจากความรุนแรง ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ มีความยุติธรรม และสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งสถานะสันติภาพเชิงบวกนี้จะนำมาซึ่งสังคมที่มีสันติสุข (อภิญญา ดิสสะมาน, ม.ป.ป.)

ลักษณะสันติสุขภายนอก (External peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม หมายถึง สถานะที่บุคคล สังคม หรือโลกไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี การคืนดี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ลักษณะของชุมชนสันติสุขดังกล่าว คือ สถานะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกายหรือทางวัตถุ การบีบคั้นทางสังคม การบีบคั้นทางจิต และการบีบคั้นทางปัญญาลักษณะภายนอกที่สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย (อำภา จันทราภาศ, 2543)

1) ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯลฯ ในทางจิตวิญญาณ คือ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชน และสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พี่ยามีละเป็นคนทำอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์สำหรับพี่สรวุฒิ โดยเฉพาะ ผมต้องตื่นแต่เช้าเพื่อนำไปให้เขา แม่นำเสื้อที่มีขายในร้านให้เขา ผลัดเปลี่ยน ผมรู้สึกดีใจที่แม่กับพี่ไม่รังเกียจและช่วยเหลือให้พี่สรวุฒิอยู่ที่บ้านของเรา แม่บอกว่าความเมตตาคือสิ่งที่เราควรมี รวมทั้งความกรุณาช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามก็นั่นในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” (น.56)

จะเห็นได้ว่า พี่ยามีละเป็นคนทำอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์สำหรับพี่สรวุฒิโดยเฉพาะ แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือกันของสมาชิกในสังคม ที่ถึงแม้จะมีความแตกต่างในด้านของความเชื่อและการปฏิบัติแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ซึ่งจากตัวอย่างคือการที่ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามก็นั่นในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ถึงแม้จะมี

ความแตกต่างทางศาสนา แต่ทุกคนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน

2) ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับที่สูง โดยที่ทุนแรงงานทรัพยากร เพื่อการยังชีพของครอบครัวตนเอง แม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจต่อส่วนรวมสูง ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ การศึกษา การกินอยู่ ประเพณี การรักษาพยาบาล ตัวอย่างการพัฒนาชุมชนให้ดูสวยงามและเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวสนใจ มีดังนี้

“ผมเดินกลับบ้านไปเรื่อย ๆ ตามทางเท้า มั่นดูสวยงามขึ้นด้วยดอกไม้ที่ตกแต่งในกระเบะทำจากปูนปั้นแล้วลงสีให้เหมือนขนไม้ นายกเทศมนตรีคนใหม่กำลังพยายามทำให้เจริญขึ้น อาจเพราะเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวให้ความสนใจ เนื่องจากยังคงมีความเขียวชอุ่มของต้นไม้และป่าเขามากกว่าที่อื่น สีสันของไม้ดอกไม้ช่วยทำให้เมืองดูมีชีวิตชีวากว่าเดิม” (น.104)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า ทางเท้ามั่นคงสวยงามขึ้นด้วยดอกไม้ที่ตกแต่งในกระเบะทำจากปูนปั้นแล้วลงสีให้เหมือนขนไม้ นายกเทศมนตรีคนใหม่กำลังพยายามทำให้เจริญขึ้น อาจเพราะเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวให้ความสนใจ การพัฒนาชุมชนให้ดูสวยงามและเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวสนใจถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ชุมชนให้ความสนใจ มองเห็นจุดที่ควรพัฒนาของชุมชนที่สามารถนำไปต่อยอดในด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน สอดคล้องกับ ศิริ ฮามสุโพธิ์ ที่กล่าวถึงลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรรสิ่งดี ๆ ให้แก่ชุมชน ในการที่หมู่บ้านจะพึ่งตนเองได้นอกจากจะทำให้สามารถปรับตัวและรักษาความสมดุลระหว่างภายในชุมชนกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้แล้ว ยังเป็นการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจ ที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันด้วย (ศิริ ฮามสุโพธิ์, 2555)

3) ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถที่พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยานงค์, 2540) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ลุงอาสีสร้างบ้านหลังใหม่ถัดจากโรงเรียนในหมู่บ้านไปไม่กี่ไกลนัก มีรั้วล้อมรอบเป็นบริเวณกว้าง มีห้องหลายห้อง ผมเคยเข้าไปดูพร้อมพี่กับแม่ ในวันที่เราไปช่วยกันทำความสะอาด ตัวบ้านสองชั้นเป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ทำ

อย่างประณีต ทั้งพื้นและผนังล้วนเป็นไม้สัก ลุงบอกว่าจะทำให้บ้านหลังนั้นเป็นโรงเรียนสอนเด็ก ๆ ลูกหลานของคนมุสลิม และใช้เป็นสุเหร่าที่ถาวร ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของคนที่นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ” (น.9)

จะเห็นได้ว่า ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านการศึกษา วรรณกรรมอาณาจักรแห่งหัวใจได้ถ่ายทอดลักษณะของชุมชนสันติสุขได้อย่างเด่นชัด สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน และชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีของชุมชนภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วมโปร่งใส สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่นภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

องค์ประกอบของชุมชนสันติสุข

1. กลุ่มคน: หลากหลายแต่ไม่แตกแยก

ชุมชนสันติสุขในวรรณกรรมอาณาจักรแห่งหัวใจ ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดให้เห็นถึงชุมชนสันติสุขที่ประกอบสร้างจากการสร้างตัวละครที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางศาสนาที่แสวงหาชุมชนสันติสุข การสร้างฉากแห่งสันติภาพที่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข รวมถึงการใช้วาทกรรมทางศาสนาในการประกอบสร้างชุมชนสันติสุขให้เกิดขึ้นจริง

1.1 ยาซีน ตัวละครผู้แสวงหาอาณาจักรแห่งหัวใจ

ตัวละครที่สำคัญที่สุดในนวนิยายเรื่องนี้คือ ยาซีนหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าจักรภพ ชื่อยาซีนมีความหมายว่า “หัวใจของคัมภีร์” ซูเราะห์ยาซีน (Surah Yasin) ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งมีสาระสำคัญกล่าวถึงหลักความเชื่อ การสร้างความเข้มแข็งให้จิตใจผู้ศรัทธา ชื่อยาซีนจึงมีนัยหมายถึง ความเข้มแข็ง พอกับแม่ของยาซีนเคยนับถือศาสนาพุทธ ต่อมาเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ยาซีนมีพี่สาวชื่อยามีละหรือทอรุ่ง และน้องสาวชื่อนัสรีนหรือเพียงฝัน ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นวิถีทางชีวิตของยาซีน ว่ามีความพยายามแสวงหาถึงอาณาจักรแห่งหัวใจที่ทุก ๆ ศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ในชีวิตประจำวัน ยาซีนก็ปฏิบัติตามหลักทางศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดไม่บกพร่อง ยาซีนเป็นเด็กฉลาดที่มีความสงสัยมากมายที่ต้องการหาคำตอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมยังไม่รู้ว่าศาสนาคืออะไร รู้แต่ว่าคนเราจำเป็นต้องนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เพื่อเวลาที่ถูกถามจะได้ตอบได้ พี่ทอรุ่งซึ่งผมชอบเรียกว่าพี่ยามีละบอกว่า เมื่อโตขึ้นผมจะรู้เอง ยิ่งถ้าเราทำความเข้าใจกับพระคัมภีร์ แล้วเราจะรู้ว่าไม่มีสิ่งใดที่ดีกว่าคำสอนของพระเจ้าเป็นเจ้า ทำให้ได้ก๊วยหัวขบอย่างผม ในขณะนั้นอยากอ่านหนังสือได้เก่ง ๆ เพื่อจะได้รู้เรื่อง ...” (น.7)

ในการนำเสนออาณาจักรแห่งหัวใจของยาซีน ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดให้เห็นผ่านความฝันของยาซีน ว่าลักษณะของอาณาจักรเป็นอย่างไร โดยผู้ประพันธ์แบ่งอาณาจักรแห่งหัวใจออกเป็นอาณาจักรที่มีอยู่จริงสามารถอยู่อาศัยได้จริง และอาณาจักรที่เกิดขึ้นในความฝันซึ่งเป็นอาณาจักรแห่งหัวใจที่ยาซีนมีความหวังอยากให้เกิดขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คืนนั้นผมนอนไม่หลับ รู้สึกตื่นเต้นที่จะได้เดินทางไปเชียงใหม่ และตอนใกล้รุ่งผมก็ฝันว่าไปยังดินแดนแห่งนั้นอีกครั้ง ที่ซึ่งผมได้พบกับใครคนหนึ่ง แต่ในครั้งนั้นผมไม่เห็นใคร นอกจากความเขียวชอุ่มและความร่มครึ้มของแมกไม้ที่ขึ้นอยู่เต็มไปหมด ผมพยายามเดินตามหาชายผู้นั้นแต่ก็พบกับความว่างเปล่า และก่อนที่ผมจะตื่นขึ้น เสียงหนึ่งก็ดังอยู่ในโสตประสาทราวกับมีใครกระซิบอยู่ที่ริมหูว่า "ยาซีน เธอได้พบอาณาจักรแห่งหัวใจของเธอแล้ว จงเรียนรู้และเข้าใจในแก่นของพระคัมภีร์ดังชื่อของเธอ ขอให้มีความสุขในอาณาจักรแห่งนี้” (น.219)

จะเห็นได้ว่ายาชินผันถึงอาณาจักรแห่งหนึ่ง ซึ่งช่วงแรกของวรรณกรรมผู้ประพันธ์พยายามที่จะให้เห็นเป็นบุคคล โดยใช้คำว่าใครคนหนึ่งยืนอยู่ แต่ไม่เห็นใบหน้าของท่าน เสียงที่เปล่งออกมาดังกังวานและเต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตา ให้ได้ยินเสียงและมีการโต้ตอบระหว่างยาชินและใครคนนั้น แต่เมื่อถึงช่วงท้ายของวรรณกรรมที่ยาชินค้นพบอาณาจักรหัวใจของตนเองได้แล้ว ผู้ประพันธ์แทนตัวใครคนนั้นเป็นเสียงดังที่อยู่ในโสตประสาทกระซิบอยู่ที่ริมหูว่า ยาชิน เธอได้พบอาณาจักรแห่งหัวใจของเธอแล้ว จงเรียนรู้และเข้าใจในแก่นของพระคัมภีร์ตั้งชื่อของเธอ ขอให้มีความสุขในอาณาจักรแห่งนี้ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงอาณาจักรที่มีอยู่จริง เป็นอาณาจักรแห่งหัวใจที่เป็นความสบายใจของยาชิน นั่นคือความรู้สึกเป็นอิสระ ที่ทุกคนมีความแตกต่างกันแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ปราศจากโรคร้าย อยู่ในชุมชนที่ปลอดภัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เราสี่จักรยานไปกันคนละคัน พี่สรวุฒิทำตัวเหมือนเด็ก ๆ หยอกเย้าพวกเราให้ได้หัวเราะสนุกสนาน ผมมีความสุขมากกว่าที่ต้องอยู่ในบ้านซึ่งเป็นเพียงห้องแคบ ๆ แม้มันจะให้ความสะดวกสบายหลายอย่างมากกว่าบ้านเชิงคดอย แต่อากาศที่อุดอู้จนต้องใช้พัดลมช่วยเป่า ไม่เหมือนกับอากาศบริสุทธิ์ที่มาจากต้นไม้ซึ่งขึ้นร่มครึ้มทั้งสองข้างทาง ในสวนนั้นโล่งไม่แออัดทำให้รู้สึกสบายกายและหายใจได้อย่างปลอดโปร่งยิ่งบ้านของสุซาดาด้วยแล้ว มีบริเวณที่ร่มครึ้มไปด้วยต้นมะม่วงและผลไม้อื่น ๆ อีก ผมรู้สึกเป็นอิสระจนไม่อยากกลับบ้านในเมืองเลยทีเดียว” (น.33)

“...ลุงประจักษ์กับป้าแก้วเป็นคนนำผลผลิตจากสวนไปขายที่ตลาด บางครั้งผมกับก้องซึ่งอยู่ในวัยไล่เลี่ยกันก็ไปช่วยบ้างในวันที่ไม่ต้องไปโรงเรียน พี่สรวุฒิแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้ทั้งครอบครัวของลุงประจักษ์และครอบครัวของผม ส่วนเขาเองก็ยังวาดภาพในเวลาว่างเพื่อนำไปฝากขายกับเพื่อนในตัวเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งช่วยสอนผมกับก้องจนเราสองคนสามารถวาดภาพได้ดีขึ้น แม้ของผมมีสุขภาพแข็งแรงจากการได้ออกแรงปลูกผัก อีกทั้งได้อากาศที่ดีและอาหารธรรมชาติ จึงทำให้โรคร้ายอย่างมะเร็งไม่กลับมาอีก พี่ามีละเรียนจบแล้ว เธอไปเป็นครูในโรงเรียนของผมได้ไม่ถึงปี ...” (น.235)

นอกจากผู้ประพันธ์จะให้ตัวละครยาซินมีความสงสัยในเรื่องต่าง ๆ แล้วผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นแนวคิดในเรื่องของธรรมชาติและภัยพิบัติ ความเปลี่ยนแปลงของโลกใบนี้ สาเหตุที่เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งหากผู้คนในชุมชนร่วมกันก็จะเป็นพลังที่จะหยุดยั้งภัยพิบัติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาวะโลกร้อน น้ำท่วม น้ำป่า การร่วมมือร่วมใจภายในชุมชน ความห่วงใยซึ่งกันและกันก็จะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะนำพาสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คุณครูยังบอกอีกว่า สาเหตุของภาวะโลกร้อนนั้นเกิดจากน้ำมือของคนบนโลกนี้ การตัดไม้ทำลายป่า การใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลือง รวมถึงการเผาป่าในฤดูใบไม้ร่วงทุก ๆ ปี ทำให้เกิดไฟและกลุ่มควันปกคลุมทั่วท้องฟ้าเห็นอยู่เจเนตา ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้น มีผลกระทบคือทำให้เกิดภาวะเรือนกระจก ชั้นบรรยากาศที่ห่อหุ้มโลกอยู่จะเบาบางลงจนทำให้แสงอาทิตย์ส่องโลกมากเกินไป น้ำแข็งในขั้วโลกเหนือจึงละลาย ในอนาคตอาจเกิดน้ำท่วมในหลายจังหวัดทางภาคใต้และภาคกลางในหลาย ๆ พื้นที่แม้สิ่งเหล่านั้นจะยังไม่...” (น.104-105)

1.2 สรรุฒิ ผู้เข้าใจความแตกต่างทางศาสนา

ตัวละครที่ผู้ประพันธ์ให้เป็นผู้ที่คลายความสงสัยทั้งหลายของยาซิน ก็คือตัวละคร สรรุฒิ สรรุฒิเป็นอาสาสมัครหนุ่มขององค์กรทางศาสนาแห่งหนึ่ง เข้ามาอยู่ในชุมชนเพื่อเผยแพร่ศาสนา สรรุฒิอัธยาศัยดี เชี่ยวชาญในเรื่องศิลปะจึงมาช่วยสอนวาดรูประบายสีในโรงเรียน นักเรียนชอบสรรุฒิมากโดยเฉพาะยาซิน สรรุฒิถูกทำร้ายจึงต้องกลับกรุงเทพฯ แต่เขียนจดหมายถึงยามีละเพราะมีความชอบพอยามีละ โดยส่งให้ยาซิน แม้สรรุฒิจะชอบยามีละมาก แต่ไม่ยอมเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม เพราะเชื่อว่าทุกศาสนาล้วนสอนให้ทุกคนเป็นคนดี สรรุฒิลาออกจากองค์กรที่มาเผยแพร่ศาสนาและกลับมาที่ชุมชนอีกครั้งโดยขอพบแม่ของยามีละเพื่อแสดงความจริงใจ สรรุฒิมั่นคงต่อความรู้สึกของตนเอง คือความรักที่มีต่อยามีละ โดยติดตามข่าวคราวและคอยช่วยเหลือเมื่อครอบครัวของยามีละเดือดร้อน ความดีและความมั่นคงของสรรุฒิทำให้แม่ตัดสินใจไปอยู่กับสรรุฒิที่เชียงใหม่ สรรุฒิตั้งโรงเรียนอนุบาลและได้แต่งงานกับยามีละโดยไม่เปลี่ยนศาสนาและไม่ขัดขวาง ยามีละซึ่งยังคงนับถือศาสนาอิสลามดังเดิม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สำหรับพี่คิดว่า พระผู้เป็นเจ้าน่าจะมีพระองค์เดียว แท้จริงแล้ว พระองค์มีเมตตาสูงมากต่อมนุษย์ทุกคน รวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ บนโลกนี้ การที่กฎหรือหลักปฏิบัติไม่เหมือนกันอาจเป็นเพราะศาสนาเกิดต่างกันหลายพื้นที่ และสิ่งแวดล้อมได้พาให้เป็นไปตามความเหมาะสม แม้แต่พระพุทธศาสนาเอง ก็ไม่ได้ห้ามไม่ให้กินเนื้อสัตว์ พระพุทธเจ้าท่านเล็งเห็นถึงอนาคตอันยาวไกลว่า หากบัญญัติข้อนี้ไว้คงจะไม่มีคนยอมออกบวช แต่ถ้าวันใดเมื่อผู้ถือบวชก้าวเข้ามาในร่มกาสาวพัสตร์ แล้วศึกษาถึงหลักการและเหตุผลต่าง ๆ ที่เป็นลัทธิธรรม เขาก็จะรู้เองว่าการกินเนื้อสัตว์เป็นการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งสิ้น” (น.117)

จะเห็นได้ว่า สรรพคุณเป็นตัวละครหนึ่งที่ประกอบสร้างสังคมแห่งสันติสุข นั่นก็คือการเข้าใจถึงความแตกต่างของศาสนา กฎหรือหลักปฏิบัติไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่สรรพคุณจะเป็นที่พึ่งของยาชินในข้อคำถามต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งในช่วงที่บ้านของยาชินลำบากก็เป็นสรรพคุณที่ยื่นมือเข้ามาช่วยโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

1.3 ยามีละ ภาพแทนของคนคิดต่างแต่ไม่แตกแยก

อีกตัวละครหนึ่งที่ค่อนข้างสำคัญก็คือยามีละหรือทอรู้ หมายถึง สายรุ้งสองสายที่ถักทอเชื่อมกันอย่างงดงามในวันที่ทอรู้เกิด ส่วนยามีละเป็นภาษาอาหรับแปลว่าดีหรือสวย ยามีละนับถือศาสนาอิสลามและเคร่งศาสนามาก ยามีละเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาหลังจากนั้นจึงอยู่บ้านเรียนการบ้านการเรือนและค้าขาย ต่อมาสมัครเรียนต่อคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งเรียนที่บ้านได้ ทุกวันตอนเย็นจะไปเรียนพระคัมภีร์และปฏิบัติตามภารกิจทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ยามีละพบสรรพคุณซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรหนึ่งมาเผยแพร่ศาสนา สรรพคุณแสดงท่าทีเปิดเผยว่าชอบยามีละ ยามีละเองก็เช่นกัน แม้ยามีละจะชอบสรรพคุณมากเพียงใด แต่ก็ยังคงปฏิเสธเพราะสรรพคุณไม่ยอมเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ในที่สุดทั้งสองก็แต่งงานกันโดยต่างฝ่ายต่างก็นับถือศาสนาของตน โดยภายในเรื่องผู้ประพันธ์จะพยายามให้ตัวละครยามีละมีการถกเถียงกับสรรพคุณเรื่องศาสนาหรือวัฒนธรรมที่ต่างกันเสมอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“การทำความดีมีวันจบสิ้นด้วยหรือ คุณคงเข้าใจผิดในสิ่งที่พวกเรา
ทำ ผมเป็นเพียงคนหนึ่งที่เห็นว่าแท้ที่จริงแล้ว พระผู้เป็นเจ้าคือสิ่งสูงสุดเพียง
หนึ่งเดียว เราไม่ควรแบ่งแยกและทำร้ายกันแค่เพียงมีความคิดที่ไม่ตรงกัน”

"นั่นเป็นความคิดของคุณ และถ้าหากเป็นเช่นนั้นได้ก็คงดี แต่คุณจะ
เถียงหรือว่าไม่มีความต่างในโลกนี้" (น.54)

จะเห็นได้ว่า การที่ตัวละครทั้งสองมีการถกเถียงกันนั้นเป็นการถกเถียงกันในเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งนำไปสู่การยอมรับความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่วรรณกรรมถ่ายทอดถึงแม้จะมีสภาพที่ไม่น่าอภิรมย์และหดหู่เพียงใด แต่ก็เพื่อนำไปสู่การเผชิญปัญหา หาทางแก้ไข และยอมรับให้ได้เพื่อนำไปสู่การมีชุมชนสันติสุขที่แท้จริง สอดคล้องกับ กุสุมา รักษมณี (2551) ที่กล่าวว่าการอ่านวรรณกรรมไม่ใช่การหลีกเลี่ยงหนีจากปัญหาในชีวิตจริงไปสู่โลกแห่งความใฝ่ฝันตามอุดมคติ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นวรรณกรรมก็จะเป็นเพียงยาหอมที่บำรุงจิตใจชั่วคราวเท่านั้น แต่การอ่านวรรณกรรมคือความพยายามเข้าใจโลกมนุษย์ ภาพชีวิตตามอุดมคติเป็นประหนึ่งแรงจูงใจให้เราทำสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่างหาก

วรรณกรรมมีอีกหลากหลายตัวละครที่มีความแตกต่างกันทั้งในแง่ของศาสนา หน้าตา เชื้อชาติที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นตัวละครไลลา จากในวรรณกรรมได้เล่าว่าไลลาหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าลีลาวดีเป็นเพื่อนสมัยประถมศึกษาของยามีละ พ่อของเธอเป็นชาวต่างชาติซึ่งมาเผยแผ่ศาสนาคริสต์และพบรักกับคนในท้องถิ่น ต่อมาเขาก็กลับไปโดยให้เธออยู่กับแม่และป้า ซึ่งเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธไปเป็นคริสต์ ไลลาเติบโตที่นั่นจนถึงอายุ 11 ปี พ่อของเธอจึงมารับ她去ที่ต่างประเทศ เธอเป็นตัวละครที่ช่วยสร้างโอกาสให้ยามีละและสรุฎมิได้สนิทสนมกันในหลากหลายครั้งรวมถึงเป็นเพื่อนที่ดีของยามีละด้วย หรือตัวละครลุงอาลี พ่อของลุงอาลีมีเชื้อสายจีนฮ่อแต่นับถือศาสนาอิสลาม ลุงอาลีรูปร่างผอม สูง ผิวดำ ไม่ค่อยยิ้มเคร่งครัดศาสนาอิสลาม เป็นอัญญาที่สมบูรณ์คนแรกในชุมชนแห่งนี้ ลุงสร้างบ้านหลังใหม่มีหลายห้องเพื่อเป็นโรงเรียนสอนเด็ก ๆ ลูกหลานของคนมุสลิม และใช้เป็นสุเหร่าถาวรเพื่อประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ ลุงอาลีเป็นคนเข้มงวดและคอยอบรมความประพฤติของยาซินและยามีละ จะเห็นได้ว่าความแตกต่างทั้งหลายนั้นไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งใด ๆ หากเราเคารพพร้อมที่จะรับฟังและพยายามยอมรับความแตกต่างของคนในชุมชน รวมถึงการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันและพัฒนาชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนแห่งสันติสุข

2. สถานที่แห่งสันติสุข: การสร้างฉากในฝัน

วรรณกรรมเรื่องอาณานิคมแห่งหัวใจ ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดการสร้างฉากแห่งสันติภาพในชุมชน โดยที่ในเรื่องลักษณะของชุมชนสันติสุขนั้นจะมีลักษณะสภาวะที่บุคคลสังคม หรือโลก ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรักสามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิ

มนุษย์ชน โดยมีความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีและการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ตัวอย่าง
สรุณิสงัดจดหมายให้แกยามีละ

“...ทว่าในขณะที่ความรู้สึกว่าเปล่านั้นได้รู้ผมยิ่งขึ้นกว่าเดิมมาก
นับแต่ที่ได้พบคุณ คุณอาจไม่เชื่อว่าผมชอบชีวิตในชนบทมาก ระหว่างที่ได้พัก
รักษาตัวอยู่นั้นผมรู้สึกว่ามันคือชีวิตที่ผมใฝ่หามานาน การอยู่กับธรรมชาติอัน
งดงามและไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้ามากมาย อย่างที่เรียกว่า “อยู่แบบพอเพียง”
มีใครสักคนหนึ่งที่เรารัก สร้างครอบครัวขึ้นมาด้วยหนึ่งสมองและสองมือ...”
(น.71)

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่คุณประพันธ์ต้องการจะถ่ายทอดโดยผ่านจดหมายที่สรุณิสงัดให้ยามีละ
คือการอธิบายให้เห็นถึงชีวิตที่ใฝ่หา นั่นก็คือการอยู่กับธรรมชาติอันงดงามและไม่ต้องดิ้นรน
ไขว่คว้ามากมาย อย่างที่เรียกว่า “อยู่แบบพอเพียง” มีใครสักคนหนึ่งที่เรารัก สร้างครอบครัว
ขึ้นมาด้วยหนึ่งสมองและสองมือ นอกจากนี้ในเรื่องยังมีการสร้างฉากแห่งสันติสุขผ่าน
อาณาจักรในจินตนาการ ภาพชีวิตในอุดมคติจากวรรณกรรม ตัวอย่าง ยาซีนฝันถึงอาณาจักร
แห่งหัวใจ

“บ้านหลังใหม่ของเราในสวน “อาณาจักรแห่งหัวใจ” เริ่มมีดอกไม้ขึ้น
มากมายจากการช่วยกันปลูกของแม่ พืชมามีละ ผม และพี่สรุณิ รวมทั้งพี่ซึก
สวนครัวที่สามารถนำมาทำอาหารแทบทุกชนิด นอกจากผักแล้วเรายังมีไม้ผล
เช่น มะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ น้อยหน่า กล้วยอีกหลากหลายพันธุ์รวมทั้งพี่ซึก
สมุนไพรที่พี่สรุณิปลูกไว้กินเป็นยาอย่างขิง ข่า ตะไคร้ โพลี กระชาย และอื่น
ๆ อีกหลายชนิด ซึ่งนำรายได้มาให้อย่างต่อเนื่อง

ลุงประจักษ์กับป้าแก้วเป็นคนนำผลผลิตจากสวนไปขายที่ตลาด
บางครั้งผมกับก้องซึ่งอยู่ในวัยไล่เลี่ยกันก็ไปช่วยบ้างในวันที่ไม่ต้องไปโรงเรียน
พี่สรุณิแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้ทั้งครอบครัวของลุงประจักษ์และครอบครัวของ
ผม ส่วนเขาเองก็ยั่ววาดภาพในเวลาว่างเพื่อนำไปฝากขายกับเพื่อนในตัวเมือง
เชียงใหม่ รวมทั้งช่วยสอนผมกับก้องจนเราสองคนสามารถวาดภาพได้ดีขึ้น
แม่ของผมมีสุขภาพแข็งแรงจากการได้ออกแรงปลูกผัก อีกทั้งได้อากาศที่ดี
และอาหารธรรมชาติ จึงทำให้โรคภัยอย่างมะเร็งไม่กลับมาอีก พืชมามีละเรียน
จบแล้ว เธอไปเป็นครูในโรงเรียนของผมได้ไม่ถึงปี ...” (น.235)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์พยายามที่จะบรรยายฉากให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อม ความสงบที่แท้จริงแล้วคือสถานที่ที่มีครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ล้อมรอบไปด้วยต้นไม้ทุกต้นดูเหมือนมีชีวิตชีวา ดินแดนแห่งนี้อบอุ่นไปด้วยกลิ่นหอมระคนกับความสดชื่นสะอาด ดอกไม้สีสันสดใสขึ้นอยู่สลับกับสีเขียวของต้นไม้ใหญ่เต็มไปหมด

บทสรุป

ความเป็นจริงในวรรณกรรมโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นของต่างชาติหรือของไทยเองก็ตาม ปรากฏการณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ วรรณกรรมเป็นกระจกเงาที่สะท้อนภาพทางสังคมและเป็นดัชนีชี้แนวของกระบวนการทางวัฒนธรรม ตลอดจนเสนอให้เห็นการยึดถือคุณค่าต่าง ๆ ของคนในสังคมแต่ละยุคสมัย ความเป็นไปทางการเมือง ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาให้เราได้จากคนอ่านและคนเขียน (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2537) วรรณกรรมเป็นสิ่งผูกพันกับสังคมและเป็นสมบัติร่วมของทุกยุคทุกสมัยทุกถิ่น การศึกษาวรรณกรรมจึงต้องควบคู่กับสังคม (เจตนา นาควัชร, 2521) ในการศึกษาวรรณกรรมจึงต้องมีการวิเคราะห์แนวคิดทางด้านสังคมที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเหล่านั้น ซึ่งต้องอาศัยทักษะในด้านความเข้าใจต่อความคิดและสังคมที่มีผลต่องานวรรณกรรมชิ้นนั้น ๆ เป็นอย่างดี จึงจะสามารถวิเคราะห์และตีความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นได้

การสร้างชุมชนสันติสุขในวรรณกรรมเรื่องอาณัติแห่งหัวใจก็เป็นหนึ่งในวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์พยายามสะท้อนให้เห็นถึงอาณัติในอุดมคติที่มีชื่อว่า “อาณัติแห่งหัวใจ” ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดชุมชนสันติสุขแบ่งเป็นลักษณะแห่งสันติสุขภายใน หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน และลักษณะสันติสุขภายนอก หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม องค์ประกอบ การสร้างชุมชนสันติสุขที่จะถ่ายทอดให้เห็นถึงชุมชนสันติสุขที่ประกอบสร้างจากการสร้างตัวละครที่มีความหลากหลายแต่ทุกคนก็ต่างแสวงหาชุมชนสันติสุข

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา รักขมณี. (2551). *อาณัติแห่งหัวใจ*. นานมีบุ๊คส์.
- เจตนา นาควัชร. (2521). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*. ดวงกมล.

- ชนาภา ศรีวิสรณ์. (2563). กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้างจังหวัดเชียงราย [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุฎบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชนาภา ศรีวิสรณ์, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, และชันทอง วัฒนประดิษฐ์. (2561). แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร, 6(1), 284-297.
- ณัฐฐตม ททรัพย์อุปถัมภ์. (2558). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ 6. (2559). รายงานการศึกษาเรื่องสันติสุขเกิดได้ภายใต้ความแตกต่าง. SlideShare. <https://www.slideshare.net/tarayasri/ss-66197843>
- ประเวศ วะสี. (2559). สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรินทร์ แก่นจันทร์. (2563). การโต้กลับวาทกรรมการเมืองในเรื่องสั้นของ ลาวคำหอม. วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 10(2), 87-96.
- วิสิษฐ คิดคำส่วน. (2557). วาทกรรมความขาว: อัตลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวัฒนธรรมสมัยใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุฎบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2555). การพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองในระดับหมู่บ้าน. วารสารการบริหารปกครอง, 1(1), 87-125.
- สถาบันพระปกเกล้า. สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล. (2561). การเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ 8. <https://www.mukdahan.go.th/>
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2559). การสร้างสันติภาพในสังคมพหุลักษณะทางศาสนาชาติพันธุ์: กรณีศึกษามุสลิมในภาคเหนือของประเทศไทย. วารสารธรรมศาสตร์, 35(2), 1-29.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2537). นักเขียนหนุ่ม. ประพันธ์สำสน.

- สุทิน นพเกตุ. (2553). **สนทนาสันติภาพสู่ต้นกล้าเยาวชน**. มูลนิธิสหพันธ์สันติภาพสากล (ประเทศไทย). <https://upf.or.th/2010/index.php>
- สุภัค มหาวรรการ, นิธิอร พรอำไพสกุล, และวิพุธ โสภวงค์. (2562). **ความสุขในความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. สันติศิริการพิมพ์.
- อภิญา ดิสสะมาน. (ม.ป.ป.). **ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขภายใต้สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบึงคอไห**. สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- อริยา เสวตามร์. (2542). นักพัฒนากับบทบาทในการสร้างความหมายใหม่ของ "ชุมชน" ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), **เศรษฐศาสตร์การเมือง เอ็นจีโอ 2000**. ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัชฌาฐิณี. (2554). **อาณาจักรแห่งหัวใจ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). นานมีบุ๊คส์.
- อำภา จันทราภาศ. (2543). **ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). **ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.